

ULUSLARARASI SEÇİM GÖZLEM İLKELERİ BİLDİRİSİ
ve
ULUSLARARASI SEÇİM GÖZLEMCİLERİ TEAMÜLLERİ

27 Ekim 2005, Birleşmiş Milletler, New York'ta anılmıştır.

24 Ekim 2005 tarihi itibarıyla onaylayan örgütler:

Afrika Birliği

Asya Serbest Seçimler Ağı (Asian Network for Free Elections (ANFREL)

Karter Merkezi (The Carter Center)

Seçim Teşvik ve Destek Merkezi (Center for Electoral Promotion and Assistance (CAPEL)

Birleşik Krallık Sekreteryası (Commonwealth Secretariat)

Venedik Komisyonu (Council of Europe European Commission for Democracy
through Law (Venice Commission)

Avrupa Konseyi – Parlamenterler Asemblisi (Council of Europe – Parliamentary Assembly)

Güney Afrika Seçim Enstitüsü (Electoral Institute of Southern Africa (EISA)

Avrupa Komisyonu (European Commission)

Avrupa Seçim İzleme Örgütleri Ağı (European Network of Election Monitoring Organizations
(ENEMO)

Uluslararası Seçim Yenileme Hizmetleri (Electoral Reform International Services (ERIS)
IFES

International IDEA

Parlamentolar Birliği (Inter-Parliamentary Union)

Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü (International Republican Institute (IRI)

Ulusal Demokrasi Enstitüsü (National Democratic Institute (NDI)

Amerikan Devletler Örgütü (Organization of American States (OAS)

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü, Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (Organization
for Security and Cooperation in Europe, Office of Democratic Institutions and Human Rights
(OSCE/ODIHR)

Pasifik Adaları, Avustralya ve Yeni Zelanda Seçim Yöneticileri Birliği (Pacific Islands,
Australia & New Zealand Electoral Administrators' Association (PIANZEA)

Pasifik Ada Formu (Pacific Island Forum)

Güney Afrika Kalkınma Birliği (Southern African Development Community)

Parlamento Formu (Parliamentary Forum (SADC-PF)

Birleşmiş Milletler Sekreteryası

Birleşik Devletler Eski Kongre Üyeleri Derneği (United States Association of Former Members
of Congress (USAFMC)

*Bu Bildirge ve eki Uluslararası seçim gözlemcileri teamülleri hükümetlerarası ve uluslararası
hükümet dışı örgütlerin onayına açıktır. Onaylar, Birleşmiş Milletler Seçim Destek Birimi'ne
bildirilmelidir.*

Gerçek demokratik seçimler, bir ülke halkının sahip olduğu egemenliğin ifadesi ve aynı zamanda hükümetin yetki ve meşruiyetinin temellerini sağlayan bir bildirimdir. Vatandaşların döngüsel olarak ve gerçekten demokratik seçimlerde seçmeleri ve seçilmeleri evrensel insan haklarından bir tanesidir. Gerçek demokratik seçimler bir ülkedeki siyasi güç yarışını barışçıl olarak çözmekte, bu bağlamda da istikrar ve barışın sürdürülmesinin de merkezine oturmaktadır. Hükümetlerin gerçek demokratik seçimlerle meşruiyet kazandığı yerlerde demokratik olmayan yollarla yetkeye meydan okumaların boyutları küçülmektedir. Gerçek demokratik seçimler, demokratik yönetimin bir önkoşuludur çünkü seçimler, bir ülke halkının, hukukun çerçevesini belirlemesi sonucunda, kendi adlarına kendilerini yönetme meşruiyetini, iradesini özgürce ifade ederek kime vereceğini belirlemesidir. Gerçek demokratik seçimlerin başarılması, daha ileri demokratik kurum ve süreçlerin kurumsallaşmasının bir parçasıdır. Bu nedenledir ki, her seçim gerçek demokratik seçimlerin evrensel ilkelerine uygun olmak durumundayken, hiç bir seçim içinde yer aldığı siyasi, tarihi ve kültürel bağlamdan koparılamaz.

Gerçek demokratik seçimler, en geniş anlamıyla insan hakları ve temel özgürlükler, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer görüşler, ulusal ya da sosyal köken, varlık, doğum ya da diğer konular, özürler dolayısıyla bir ayrımcılık yapılmaksızın, keyfiyetten ve mantıksız kısıtlardan uzak bir biçimde ve sürekli olarak sağlanmadan asla gerçekleştirilemez. Seçimler, diğer insan hakları ve daha geniş anlamda demokrasi, hukuk devletinin koruması olmaksızın başarılabilir. Bu yaklaşımlar insan hakları ve diğer uluslararası enstrümanlar ve çok sayıda devletlerarası belge tarafından kabul edilmiş kurallar haline gelmiştir. Bu nedenlerle gerçek demokratik seçimlerin başarılması, ulusal kurumlar, siyasi rakipler, vatandaşlar ve sivil örgütler gibi uluslararası kuruluşların da önemle ele aldıkları bir konu haline gelmiştir.

Uluslararası seçim gözlemi, insan hakları ve hukuk devletine saygıyı da içererek, demokratik gelişmenin bir parçası olarak demokratik seçimlerin başarılmasını uluslararası toplumun bir çıkarı olarak görür. Medeni ve siyasi haklara odaklanmış olan uluslararası seçim gözlemi uluslararası insan haklarının bir parçasıdır ve ulusal siyasi rakipler arasında tam bir tarafsızlıkla en yüksek ölçütlerde yaşama geçirilmeli ve tarafsızlığı zedeleyebilecek en ufak tek taraflılıktan ya da çok taraflılıktan kaçınmalıdır. Seçim sürecini gerçek demokratik seçimin uluslararası ilkelerine ve iç hukuka göre değerlendirmekte, bu noktada da seçim sürecinin güvenilirlik ve meşruiyetini belirleyen makamın o ülkenin halkı olduğunu her zaman aklında tutmaktadır.

ULUSLARARASI SEÇİM GÖZLEM İLKELERİ BİLDİRGESİ

27 Ekim 2005

Uluslararası seçim gözlemi sahip olduğu potansiyelle seçim sürecinin bütünselliğini sağlayabilir, düzensizlik ve yolsuzlukları sergileyecek ve caydıracak önerilerde bulunarak seçim sürecini geliştirebilir. Seçimlere katılmayı özendirerek ve seçim kaynaklı çatışmaları hafifleterek kamunun güvenini teşvik edebilir. Ayrıca, demokratik gelişme hakkında bilgi ve deneyimlerin paylaşımı yoluyla uluslararası toplumun anlayışını geliştirici hizmetlerde bulunabilir.

Uluslararası seçim gözlemi dünya çapında önemli ölçüde kabul görmüş ve seçim sürecinin doğası hakkında tarafsız ve doğru değerlendirmeler yapılmasında önemli rol oynamıştır. Doğru ve tarafsız uluslararası seçim gözlemi güvenilir yöntemler ve ulusal yetkilerle, ulusal siyasi

rakiplerle (siyasi partiler, adaylar, halkoyununun destekleyicileri), ulusal seçim izleme örgütleriyle, diğer güvenilir uluslararası seçim izleme örgütleriyle ve gerekli olabilecek diğer kurumlarla işbirliği yapmayı gerektirmektedir.

Tüm bu nedenlerle, Bildiriyi ve eki Uluslararası seçim gözlemcileri teamüllerini Kabul eden devletlerarası örgütler ve uluslararası sivil toplum örgütleri şu noktalarda ortak görüşlerini ifade etmektedirler:

1. Gerçek demokratik seçimler, bir ülke halkının sahip olduğu egemenliğin ifadesi ve aynı zamanda hükümetin yetki ve meşruiyetinin temellerini sağlayan bir bildirimdir. Vatandaşların döngüsel olarak ve gerçekten demokratik seçimlerde seçmeleri ve seçilmeleri evrensel insan haklarından bir tanesidir. Gerçek demokratik seçimler barış ve istikrarın sürmesinde temelken aynı zamanda demokratik idareyi sağlayan temellerdendir.

2. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ve Uluslararası Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi ve diğer uluslararası belgelere göre herkes, uluslararası insan hakları ilkelerince yapılmasına izin verilmeyen ayrımcılıkların yapılmasına olanak verilmeksizin ve mantıksız kısıtlamalar olmaksızın kendi ülkesinin kamusal işlerine ve devlet idaresine katılma hakkına sahiptir ve bunun için gereken olanaklar sağlanmalıdır. Bu hak doğrudan, halkoylamasına katılarak, seçim ile bir görev olarak ya da diğer yollarla kullanılabilineceği gibi, tamamen özgürce seçilmiş temsilciler aracılığıyla da kullanılabilir.

3. Halkın iradesi, bir ülkeyi yönetenlerin dayanacağı temeldir ve bu irade, döngüsel olarak yapılan seçimlerle yansımalıdır. Seçimler ise seçme özgürlüğü, seçilme özgürlüğü, evrensel, eşit, gizli oy ya da eşdeğer bir oylama sürecinden oluşmuş olmalı, sonuçlar özenle sayılmalı, açıklanmalı ve bu sonuçlara saygı duyulmalıdır. Bu nedendir ki çok sayıda haklar, özgürlükler, usuller, yasalar ve kurumlar gerçekten demokratik seçimlerin başarılması adına düzenlenmiştir.

4. Uluslararası seçim gözlemi: dizgesel, bütünsel ve seçimlerin yapılmasıyla ilgili kurum, süreç ve yasaların, ayrıca genel anlamda seçim çevresi ile ilgili diğer etmenlerin bir araya getirilmesinde duyarlı; bu bilginin tarafsız ve uzman çözümlenmesi; bilginin tarafsızca çözümlenmesinin en yüksek ölçütlere uygun olduğu temel alınan seçim süreçlerinin yapısının çıkarılması. Olanaklar elverdiğinde uluslararası seçim gözlemi seçim ve ilgili süreçlerin etkinlik ve bütünselliğini geliştirici öneriler getirebilmeli, ancak müdahale etmemeli ve sürecin akışını engellememelidir. Uluslararası seçim gözlemi, devletlerarası ve uluslararası sivil örgütlerin ve derneklerin örgütlü çabalarıdır.

5. Uluslararası seçim gözlemi, değişik teknikleri kullanarak, uzun erimli ve bütünsel olarak seçim öncesini, seçim gününü ve seçim sonrası süreçleri değerlendirir. Bu çabaların bir parçası olarak, özel gözlem görevleri kısıtlı olarak seçim öncesi ya da seçim sonrası sorunları ve belirli süreçleri (seçim bölgelerinin sınırlandırılması, seçmen kayıtları, elektronik teknolojilerin kullanımı ve seçim şikâyet mekanizmalarının işlevselleştirilmesi gibi) inceleyebilir. Ayrıca, bağımsız, uzman gözlemciler, etkinliklerinin ve sınırlı etkinliklerine dayanarak vardıkları seçim sürecine ilişkin sonuçların yalnızca alanlarıyla sınırlı olduğunu kamuoyuna açıkladıkları zaman kabul görebilir. Tüm gözlem çabaları seçim gününün olması gerektiği gibi olmasına yönelik olmalı ve seçim günü gözlemine aşırı önem atfedilmemelidir. Uluslararası seçim gözlemi, diğer haklarla birlikte seçme ve seçilme haklarının koşullarını, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer görüşler,

ulusal ya da sosyal köken, varlık, doğum ya da diğer konular, fiziksel özürler dolayısıyla bir ayrımcılık yapıp yapılmadığına bakar. Uluslararası seçim gözlemi görevi bulguları, siyasi rakipler de dahil olmak üzere seçim süreciyle ilgilenenlere olaylara dayanan somut referanslar sunar. Bulgular kısmen de olsa uyuşmazlıkların yaşandığı seçimlerde, tarafsız ve özenli sonuçlar sunarak potansiyel çatışmaların yumuşatılmasına yardımcı olabilir.

6. Uluslararası seçim gözlemi, seçimlerin yapıldığı ülke halkının ve uluslararası toplumun çıkarları adına yapılır. Sürece odaklanır, belirli bir sonuca değil ve sonuçların zamanında ve saydam olarak açıklandığında doğruluğuna ve hassaslığına bakar. Uluslararası seçim gözlemcisi olmak için yapılacak seçimlerde kişilerin özenli ve tarafsız olarak gözlem yapmalarını ve aynı biçimde sonuca ulaşmalarını engelleyecek siyasi, ekonomik ya da diğer bir çatışması kesinlikle olmamasına dikkat edilmelidir. Bu ölçütler, kıdemli gözlemciler tarafından döngüsel olarak özenle karşılanmalı ayrıca seçim gününün kısıtlı aralığında çıkacak özel sorunların tarafsızlık ve özeni sekteye uğratmasına izin verilmemelidir. Uluslararası seçim gözlemi, seçimin yapıldığı ülke yönetiminden parasal ya da altyapısal hiçbir yardımı kabul etmemelidir, bu çıkara çatışmalarına ve çalışma sonuçlarının güvenilir bulunmamasına yol açabilir. Uluslararası seçim gözlemi kurulu, mantıklı ve uygun istemler gelmesi durumunda parasal kaynaklarını açıklamaya her zaman hazır olmalıdır.

7. Uluslararası seçim gözlemi görevinin kamuya zamanında, özenli ve tarafsız açıklamalar (seçimle ilgili yetkeler ve ilgili diğer ulusal organlara birer nüsha verilerek) yoluyla bulgularını, çıkarımlarını ve seçim sürecinin iyileştirilmesi için önerilerini sunması beklenir. Görevliler varlıklarını ülkeye duyurmalı, görevin amacını, oluşumunu ve süresini açıklamalı, belirtilmiş döngüsel raporlamalar, seçim öncesi ve sonrası değerlendirmeler ve seçim süreciyle ilgili final rapor hazırlamalıdır. Uluslararası seçim gözlemi görevi ayrıca bir ülkede gerçekten demokratik seçimler yapmaya çalışanlarla özel görüşmeler yaparak bulgu, sonuç ve önerilerini paylaşabilir. Uluslararası seçim gözlemi görevi devletlerarası ve uluslararası sivil toplum örgütlerine rapor sunabilir.

8. Bildiri ve Teamülü onaylayan örgütler, uluslararası seçim gözlemi görevinin gerçekleştirilmesinde işbirliği yapmayı taahhüt etmişlerdir. Uluslararası seçim gözlemini şunlar yapabilir: bireysel uluslararası seçim gözlemi görevi; geçici birleşik uluslararası seçim gözlemi görevi; eşgüdümlü uluslararası seçim gözlemi görevi. Her koşulda, onay veren örgütler uluslararası seçim gözlemi görevine en yüksek katkıda bulunmak için işbirliği yama taahhüdünü vermişlerdir.

9. Uluslararası seçim gözlemi, seçimlerin yapıldığı ülkenin egemenlik haklarına ve o ülke insanların insan haklarına saygı içersinde yapılır. Uluslararası seçim gözlemi ev sahibi ülkenin hukukuna, ulusal yetkelerine, seçim organlarına saygılı ve uygun davranırken, aynı zamanda insan hakları ve temel özgürlüklerin özendirilmesi ve bunlara saygı gösterilmesi için bunları da temel alır.

10. Uluslararası seçim gözlemi görevi ev sahibi ülke seçim yetkeleriyle etkin işbirliği yollarını arar ve seçim sürecini engelleyici bir biçimde davranmaz.

11. Herhangi bir örgütün, uluslararası seçim gözlemi görevi düzenlemek ya da gözlem görevinin yapılabilme olasılıklarını araştırması seçimin yapılacağı ülkedeki seçim sürecinin güvenilir

olduğu anlamına gelmez. Uluslararası seçim gözlemi görevinin gideceği ülkede yapılacak olan seçimler, bu görev oraya gittiği için, tamamen demokratik değilken meşruluk kazanacaksa, bu görev oraya gönderilmemeli ve gönderilmesi durumunda da uluslararası seçim gözlemi görevi, varlıklarının orada olmasının bu anlamda bir meşruiyet kazandırmayacağını açıkça kamuoyuna bildirmelidir.

12. Etkin ve güvenilir bir uluslararası seçim gözlemi görevinin yapılabilmesi için, işin temel koşulları sağlanmalıdır. Bu nedenle, seçimlerin yapılacağı ülke yönetimi, uluslararası seçim gözlemi görevi için şu önlemleri almazsa gerçekleştirilmemelidir:

a. Davet edilmek ya da uluslararası seçim gözlemi görevini her örgütün gereklerini yeterli düzeyde karşılayarak seçimin başından tüm sürecin gerçekten demokratik seçimleri sağlayıcı nitelikte olup olmadığının çözümlenmesinin yapılabilmesini sağlamaya istekli olduğunu göstermek;

b. Seçim sürecinin her aşamasına uluslararası seçim gözlemi görevinin erişiminin kesinlikle engellenmeyeceğini güvence altına almak, görevin seçim teknolojileri, elektronik teknolojiler ve elektronik oylama sertifikalandırma süreci ve diğer teknolojiler içerilmek kaydıyla, gözlem görevinin herhangi bir güvenilirlik ya da başka türlü antlaşmayı kabul etmeye zorunlu kılmaksızın ve uluslararası seçim gözlemi görevinin teknolojilerin kabul edilebilirliğini onaylama zorunluluğu olmadığını bilerek erişim sağlamak;

c. Seçim sürecindeki, aşağıda sayılan her bir kişiye engellenmeksizin erişimin sağlanması;

i mantıklı istemler olduğunda her düzeydeki seçim görevlileri,

ii gerçek demokratik seçimlerin yapılmasında işlevi olan yasama, yürütme ve güvenlik kapsamındaki kişiler,

iii tüm siyasi partiler, örgütler ve kişiler, seçilmeye çalışıyor olmak koşuluyla (kalifiye olsun olmasın ya da katılımdan men edilmiş olsun olmasın) ve katılmaktan kaçınanlar,

iv basın ve medya temsilcileri, ve

v ülkede gerçek demokratik seçimlerin yapılmasıyla ilgili tüm örgüt ve kişiler;

d Tüm ülkede, uluslararası seçim gözlemi görevi üyelerinin dolaşım serbestisine sahip olmalarının güvence altına alınması;

e Seçim süreç ve gelişimi bağlamında uluslararası seçim gözlemi görevinin bulgu ve önerilerinin hiçbir müdahale ile karşılaşılmaksızın kamuoyuna iletilebilir olmasının güvence altına alınması;

f Bireysel gözlemcilerin seçilmesinde ve bunların sayısının ne olacağına hükümet, güvenlik ya da seçim yetkelerinin uluslararası seçim gözlemi görevinin çalışmalarına müdahalede bulunmayacağını güvence altına alınması;

g Görev erişim için mantıklı, ayrımcılık yapmaksızın ve açıkça tanımlanmış olarak, uluslararası seçim gözlemi görevinden ya da bireysel gözlemcisinden gelen tam ve bütün ülkeyi içine alarak (kimlik ya da gözlem için gerekli belgenin sağlanması) istemine uygun önlemlerin alınmasının güvence altına alınması;

h Hükümet, güvenlik ya da seçim yetkelerinin uluslararası seçim gözlemi görevine kesinlikle müdahalede bulunmayacaklarının güvence altına alınması; ve

i Uluslararası seçim gözleminin uluslararası ilkeleri bağlamında görev için çalışan, yardım eden, bilgi sağlayan yerli ya da yabancı kişilerin devletçe baskı altına alınmayacağına ya da onlara karşı bir harekette bulunulmayacağına tam olarak güvence altına alınması.

Uluslararası seçim gözlemi görevi örgütlenmesinin bir önkoşulu olarak, devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütler bir memorandumla ya da benzer bir belge ile bu güvencelerin verilmesini ve yönetim ve seçim yetkelerinin bu noktalarda hemfikir olduklarını açıklamalarını isteyebilirler. Seçim gözlemi sivil bir etkinliktir ve güvenlik kaygılarının çok yüksek olduğu ortamlarda sağlayacağı fayda sorgulanabilir niteliktedir, gözlemcilerin güvenli bir ortamda olmaları ya da güvenilir yöntemlerle gözlem yapamayacakları durumlarda gözlemlemeyi reddetmeleri gerekir.

13. Uluslararası seçim gözlemi görevi, kendi varlığının tüm başlıca siyasi rakiplerce kabul görmesini sağlamaya çalışır ve bunu isteyebilir.

14. Siyasi rakipler (partiler, adaylar, taraflar) doğrudan yönetime katılma ve seçilme haklarını seçim süreci aracılığıyla kullanırlar. Bu nedenle seçimle ve gözlemle ilgili her süreci izlemelerine izin verilmelidir, bu süreç diğerleri yanında sandıklardaki, sayım merkezlerindeki ve diğer ilgili yerlerdeki elektronik ve diğer seçim teknolojilerini ve oylarla diğer malzemelerin nasıl taşındığını da içerir.

15. Uluslararası seçim gözlemi görevinin yapması gerekenler:

a. seçim sürecindeki siyasi rakiplerle, siyasi parti temsilcileriyle, adaylarla, seçim sürecinin bütünselliği ile ilgili bilgi sahibi olabilecek herkesle iletişim kanalları oluşturmak;

b sürecin doğasıyla ilgili bunlardan gelecek bilgileri kabul etmek;

c bu bilgiyi bağımsız ve tarafsız olarak değerlendirmek; ve

d siyasi rakiplerin, seçim sürecinin aşama ve unsurlarının bütünselliğine dair çabalarının ayrımcılık olmaksızın, ilgili erişimlerin sağlanarak sonuçlandırılıp sonuçlandırılmadığına, uluslararası seçim gözleminin önemli bir unsuru olarak bakmalıdır. Uluslararası seçim gözlemi görevi, yazılı olarak ya da seçim sürecinin değişik aşamalarında sunduğu önerilerinde siyasi rakiplerin seçim sürecinin bütünselliğini sağlamak ereğiyle gösterdikleri çabaların yasal olmayan bir biçimde ya da değişik müdahalelerle kısıtlanmasına karşı oluşunu ifade etmelidir.

16 Vatandaşlar, uluslararası olarak tanınmış örgütlenme ve ülkelerinin yönetsel ve kamusal işlerine katılım haklarına sahiptirler. Bu haklar sivil toplum örgütleri aracılığıyla, sandıklardaki, sayım merkezlerindeki ve diğer seçime ilişkin yerlerdeki elektronik ve diğer seçim teknolojilerinin, oyların ve diğer seçim araçlarının taşınmasının izlenmesi ve gözlenmesi yoluyla kullanılabilir. Uluslararası seçim gözlemi görevi partilerden bağımsız olarak ulusal seçim izleme ve gözleme görevlerini yapmaya çalışan yapıların ayrımcılık olmaksızın ve yasalara dayanmayan bir engellemeyle karşılaşmaksızın bu görevi yapabilir yapamadıklarını değerlendirmeli ve raporlamalıdır. Uluslararası seçim gözlemi görevi, partilerle bağlantılı olmayan seçim gözlemeye

çalışan vatandaşların haklarının korunmasına çalışır ve bu bağlamda yasal olmayan kısıtlamaların ve müdahalelerin olup olmadığına bakar, rapor ve önerilerinde yasal olmayan kısıtlamaların ve müdahalelerin kaldırılmasının gereğini ifade eder.

17. Uluslararası seçim gözlemi görevi, partilerden bağımsız olan ulusal seçim izleme örgütlerini tanımlamalı, bunlarla düzenli iletişim kurmalı ve işbirliği yapmalıdır. Uluslararası seçim gözlemi görevi, seçim sürecinin doğasıyla ilgili olarak bu örgütlerden gelecek bilgiye açık olmalıdır. Bu örgütlerden sağlanan bilginin bağımsız olarak değerlendirilmesine müteakip, bu bilgiler uluslararası seçim gözlemi görevi bulgularını tamamlayıcı olmalıdır ancak her koşulda uluslararası seçim gözlemi görevi tam olarak bağımsız olmalıdır. Uluslararası seçim gözlemi görevi, açıklamalarını yapmadan önce bu örgütlerle karşılıklı fikir alış-verişinde bulunmayı göz ardı etmemelidir.

18. Devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin onayladığı bu Bildiri, gerçek demokratik seçimlerin yapılmasıyla ilgili olarak ölçüt, ilke ve çabaların kurumsallaşmasındaki değerli süreçleri tanıy ve kullanılacak gözlem yöntemleri ve ilkeleri bağlamında saydam olacaklarını taahhüt eder, seçim sürecinde gözlemlerini yaparken, hüküm ve sonuçları oluştururken de bu ilkeleri kullanacaklarını taahhüt ederler.

19. Devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin onayladığı bu Bildiri, seçim sürecinin gözlenmesinde farklı güvenilir yöntemler olduğunu kabul eder ve yaklaşımları paylaşmaya ve yöntemlerin uygunlukları derecesinde uyumlaştırılmalarını kabul eder. Ayrıca uluslararası seçim gözlemi görevinin, seçimin yapıldığı ülke koşullarına göre yeteri kadar kapsayıcı olmasını ve bağımsızlık ve tarafsızlığını kaybetmemesi gereğini benimser, bununla birlikte, eğer seçim sürecinin kısıtlı bir bölümüne ya da unsuruna odaklanılmamışsa, seçim öncesi, seçim günü ve seçim sonrası dönemlere ait belirleyici ya da karakterize edici unsurların belirlenmesi için gerekli süreyi kullanmak ister. Dahası, seçim günü gözlemini yalıtılmamak ya da buna aşırı önem atfetmemek gereğini de kabul eder ve bu gözlemler, genel anlamda seçim süreci bağlamı içindeki yerine yerleştirilmelidir.

20. Devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin onayladığı bu Bildiri, uluslararası seçim gözlemi görevi için çeşitli politik ve farklı uzmanlık düzeylerinde, bağımsızlığını ve uzmanlığını seçim sürecini değerlendirebilme ve yargılayabilme noktasında kanıtlamış kişilere gerek duyar. Bu kişiler uluslararası insan hakları, karşılaştırmalı seçim hukuku ve idari uygulamalar (bilgisayar ve seçim teknolojilerinin kullanımı), karşılaştırmalı siyasi süreçler ve ülke odaklı incelemeler konularında birikimli olmalıdırlar. Onaylayan örgütler ayrıca uluslararası seçim gözlemi görevin katılımında ve liderliğinde cinsiyet ve değişik ülke vatandaşlıklarının çeşitliliğindeki dengeyi de göz önüne alır.

21. Devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin onayladığı bu Bildiri şunlara bağlı kalır:

a. tüm katılımcılara, uluslararası seçim gözlemi görevleriyle ilgili olarak bilgi hassaslığı ilkelerini ve hüküm ve sonuçlarında siyasi tarafsızlığı tanımlarlar;

b görevin ereğini açıklayıcı referanslar ya da benzer belgeler sağlarlar;

c. ilgili ulusal yasal düzenlemelere, genel siyasi ortama, güvenlik risklerine dair bilgi sağlayarak gözlemcilerin sorun yaşamamalarına çalışır;

d. uluslararası seçim gözlemi görevinde kullanılacak yöntem(ler)le ilgili olarak katılımcıları bilgilendirir; ve

e. uluslararası seçim gözlemi katılımcılarının, bu Bildirinin tamamlayıcısı olan Uluslararası Seçim Gözlemi Teamüllerini okumalarını ve buna uymalarını sağlar, bu teamüller, özü aynı kalmak koşuluyla örgüt gereklerine göre değiştirilebilir ya da örgütün zaten uymakta olduğu teamüller bu teamüllerle aynı olabilir ki bunlar kabul edilebilir varsayımlardır.

22. Devletler ve uluslararası hükümet dışı örgütlerin onayladığı bu Bildiri, onaylayanların kendisine ve Teamüllere uymak için bütün özeni göstermelerini zorunlu kılar. Herhangi bir örgüt, bu bildiri ve teamülün ruhuna uygun davranabilmek için, söz konusu ilkelerden bir ya da bir kaçına aykırı davranmak zorunda kalırsa, bunu yazılı olarak açıklayacak ve diğer örgütlere, kendisini bu biçimde davranmaya iten kaçınılmaz koşulları tanımlayacaktır.

23. Onaylayan kuruluşlar, hükümetlerin de bir ülkedeki seçimlere gözlemciler gönderebileceğini ve onların gözlem yapabileceğini kabul ederler. Onaylayan kuruluşlar, bildiri ve teamüldeki ilkeleri kabul eden bu gözlemcilerle süreli işbirliği yapabilirler.

24. Bu Bildiri ve tamamlayıcısı niteliğindeki Uluslararası Seçim Gözlemcileri Teamülleri teknik belgelerdir ve onaylayan örgütlerin siyasi organlarında (asamble, konsey ya da yürütme kurulu) onanmaları, böyle bir onanma takdirle karşılanacak olsa da, gerekmemektedir. Bildiri ve tamamlayıcısı Teamül, diğer devletlerarası ve uluslararası hükümetler dışı örgütlerin onayına açıktır. Onaylar, Birleşmiş Milletler Seçim Destek Bölümü'nde kayıt altına alınmaktadır.

Uluslararası seçim gözlemi dünya çapında geniş ölçüde kabul görmüştür. Devletlerarası ve uluslararası hükümetler dışı örgüt derneklerce, seçim sürecinin, seçimlerin yapıldığı ülke halkının ve uluslararası toplumun faydasına olmak koşuluyla tarafsız ve özenli değerlendirmesini yapmak için gerçekleştirilir. Bu nedenle, önemli ölçüde, uluslararası seçim gözleminin gerçekleşmesine bağlılık vardır ve bu uluslararası seçim gözlemi görevinin parçası olan herkes, uzun ya da kısa dönemli gözlemciler, değerlendirme kurulu üyeleri, özel gözlem ekipleri ve görev liderleri bu teamüllere uygun davranmalıdırlar.

Egemenliğe ve Uluslararası İnsan Haklarına Saygı

Seçimler, egemenliğin bir ifadesidir ve egemenlik o ülke halkına aittir, halk iradesinin özgür yansıması o ülke yönetiminin yetki ve meşruiyetinin temelini oluşturur. Vatandaşların seçme ve dögüsel olarak yapılan gerçek seçimlerde seçilme hakları uluslararası alanda tanınmış insan haklarından ve bunun sağlanması, başka temel hak ve özgürlüklerin sağlanmış olmasını zorunlu kılar. Seçim gözlemcileri, ev sahibi ülkenin egemenlik haklarına ve o ülke insanların insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı göstermelidir.

Ülkenin Yasalarına ve Seçim Organlarının Yetkilerine Saygı

Gözlemciler, ev sahibi ülkenin yasalarına ve seçim sürecinin yönetimiyle sorumlu kılınmış organların yetkilerine saygı göstermek zorundadırlar. Gözlemciler, ülkenin hükümetinden, güvenlik güçlerinden, seçim yetkilerinden verilecek yasal yönergelere uymalıdırlar. Gözlemciler

ayrıca seçim memurlarına ve diğer ulusal yetkililere karşı saygılı tavırlarını sürekli muhafaza etmelidirler. Gözlemciler, uluslararası belgelerle, anayasayla ya da yasalarla güvence altına alınmış seçimle ilgili haklardan birinin kullanımını engelleyen, külfet getiren, bir yasa, düzenleme ya da resmi görevlilerce yapılan davranışlar varsa, bunları not etmek durumundadırlar.

Uluslararası Seçim Gözlemi Görevinin Bütünselliğine Saygı

Gözlemciler, uluslararası seçim gözlem görevinin bütünselliğine saygı duymalı ve bu bütünselliği korumalıdır. Teamül, görev liderliğinin yazılı (referanslar, yönetmelik ve kılavuzlar) ve sözlü yönergeleri bu bütünselliğin parçalarıdır. Gözlemcilerin zorunlu olarak yapması gerekenler: gözlem görevinin gerektirdiği bilgilendirmelere, eğitim ve talimlere, sonuç bilgilendirmelerine katılmak; gözlem görevinin gerektirdiği yasa, düzenleme ve diğer hukuki düzenlemelere aşina olmak ve gözlem görevinde kullanılan yöntemi çok iyi bilmek. Gözlemciler ayrıca var olabilecek ya da var olmuş bir çıkar çatışması durumunu ve diğer gözlemcilerce yapıldığını gördükleri uygun olmayan davranışları gözlem görev liderliğine bildirmelidirler.

ULUSLARARASI SEÇİM GÖZLEMCİLERİ TEAMÜLLERİ

Daima Tam Siyasi Tarafsızlığın Sürdürülmesi

Gözlemciler, ev sahibi ülkede buldukları süre zarfında politik tarafsızlıklarını tam anlamıyla muhafaza etmelidirler. Hiçbir koşulda, ulusal yetkeler, siyasi partiler, adaylar, halkoyu konusu ya da seçim sürecine dair en ufak bir tercih ya da eğilim ifade etmemelidirler. Gözlemciler ayrıca ev sahibi ülkede, mantıklı olarak bir siyasi tarafın lehine ya da ondan yana algılanabilecek bir etkinliğe girmemeli, partizan semboller, renkler, reklâmlar, bunlara ait değerleri yansıtan şeyler ya da giyecekler kullanmamalıdır.

Seçim Sürecine Engel Olmamak

Gözlemciler seçim sürecinin tek bir unsurunu bile engellememelidirler, buna seçim öncesi, seçim esnası, sayma, sonuçların sıralanması ve süreç sonrası da dahildir. Gözlemciler yasalara aykırılıkları, yolsuzlukları ya da önemli sorunları, yasal bir engel yoksa seçim görevlilerinin bilgisine sunarlar ve bunu da her durumda engel oluşturmayacak biçimlerde yaparlar. Gözlemciler, seçim sürecini engellemedikleri sürece sandıklarda seçim görevlilerine, siyasi parti temsilcilerine ve diğer gözlemcilere sorular sorabilir ve onların sordukları soruları yanıtlayabilirler. Yanıtladıkları sorularda gözlemciler seçim sürecini etkilememeye özen göstermek zorundadırlar. Gözlemciler seçmenlere soru sorabilir ve onların sorularını yanıtlayabilirler ama bu sorular arasında kime ya da kimden yana oy kullandıkları soruları olamaz.

Uygun Kimliklerin Sağlanması

Gözlemciler, seçim gözlem görevi tarafından sağlanan kimlikleri ibraz ederler; gözlemciler, ulusal yetkelerden alınan kimlikleri seçim memurlarına ve diğer ulusal yetkeliye istendiğinde ibraz ederler.

Gözlemlerde Özenin ve Çıkarımlarda Uzmanlığın Korunması

Gözlemciler, bütün gözlemlerinin özenli ve hassas olmasını sağlamalıdır. Gözlemler bütünsel, olumlu ve olumsuz etmenleri içerici, önemli ve önemsiz etmenler ayırt edilmiş ve seçim süreci bütünselliğinde önemli sayılabilecek olgular tanımlanmış olarak yapılmalıdır. Gözlemcilerin yargıları bilginin hassaslığı, çözümlerinin tarafsızlığı ve öznel etmenlerin nesnel olgulardan ayırt edilmesini sağlayacak en yüksek ölçütlere dayanmalıdır. Gözlemciler tüm sonuçları somut ve kanıtlanabilir olgulara dayandırmalı ve aceleci sonuçlar çıkarmamalıdır. Gözlemciler ayrıca nerede gözlem yaptıklarına, yapılan gözleme ve seçim gözlemi göreviyle ilgili diğer bilgilere dair kayıtlar tutmalı ve bunları göreve merkezine iletmelidirler.

Görev Merkezinden Önce Kamuoyuna ya da Medyaya Açıklama Yapmamak

Seçim gözlem görev merkezinden aksi yönde bir yönlendirme yapılmamışsa, gözlemci, görev merkezinden önce kamuya ya da basına gözlemleri ve/veya ulaştıkları sonuçlar hakkında herhangi bir açıklama yapmamalıdır. Gözlemciler, gözlem görev merkezince uygun bulunan ve istenen, gözlem görevinin doğası, etkinlikleri ve diğer konular hakkında açıklama yapabilirler ve medya ve diğer ilgililere görev merkezince belirlenmiş kişiler açıklamaları yaparlar.

Diğer Seçim Gözlemcileriyle İşbirliği

Gözlemciler diğer ulusal ve uluslararası seçim gözlemcileri hakkında bilgi sahibi olmalı ve seçim gözlem görevi liderliğinden gelen yönlendirmeler doğrultusunda işbirliği yapmalıdır.

Uygun Bireysel Davranışların Sürdürülmesi

Gözlemciler uygun biçimde davranışlar sergilemeli ve başkalarına karşı saygılı olmalıdır, ev sahibi ülke kültür ve geleneğine göre uygun davranmalı, boş zamanlarında dahi etkileşimde olduğu kişilerle en üst düzeyde profesyonelliği korumalıdır.

Bu Teamüllerin Çiğnenmesi

Bu teamüllerin çiğnenmesi ile ilgili olarak, seçim gözlem görev merkezi konuya dair bir soruşturma yapar. Eğer ciddi bir ihlalin gerçekleştiği sonucuna ulaşırsa, ilgili gözlemcinin gözlem yapma hakkı alınır ya da görevi tamamıyla sona erdirilir. Bütün bunları yapma yetkisi yalnızca seçim gözlem görevi liderliğine verilmiştir.

Bu Teamüllere Uygun Davranan Taahhüdü

Seçim gözlem görevine katılan her kişi bu Teamülleri dikkatlice okumalı, anlamalı ve imzasıyla taahhüdünü ortaya koymalıdır.

ULUSLARARASI SEÇİM GÖZLEMCİLERİ TEAMÜLLERİ EKİ TAAHHÜTÜ

Uluslararası seçim gözlem görevi tarafından bana verilmiş olan ***Uluslararası Seçim Gözlemcileri Teamüller’ni okudum ve anladım.*** Bu belgeyle, Teamüllere uygun davranacağımı ve seçim gözlemi ile ilgili tüm etkinliklerimin buna uygun olacağını taahhüt ediyorum. Teamüllere ve tarafsız seçim gözleminin doğasına uygun davranmamı engelleyebilecek siyasi, iktisadi veya bir başka çıkar çatışmam yoktur.

Tam siyasi tarafsızlığımı her zaman koruyacağım. Yargılarıma temel olacak olgular nesnel olgulardan öznel etmenler ayırt edilmiş olarak, tarafsızlık ve bilgi hassasiyetine dayalı çözümler için en yüksek standartlarda olacak ve çıkarımlarım somut ve kanıtlanabilir olgulara dayanacaktır.

Seçim sürecini engellemeyeceğim. Ulusal yasalara ve seçim yetkililerine saygılı olacağım seçim yetkilerine ve diğer ulusal yetkelere karşı saygılı tavrımı koruyacağım. Ülke insanlarının temel özgürlüklerine ve insan haklarına saygılı ve bunları özendirici olacağım. Bireysel davranışlarımın uygunluğuna ve başkalarına, ev sahibi ülkenin kültür ve geleneklerine saygı gösterecek, bireysel etkileşimlerimde sağlam muhakemeler yapacak ve boş zamanlarımda dahi, her zaman profesyonelce davranacağım.

Uluslararası seçim gözlem görevinin bütünselliğini koruyacağım ve gözlem görevi yönetmeliklerine uygun davranacağım. Seçim gözlem görevinin gerektirdiği tüm bilgilendirmelere, eğitim ve talimlere, sonuç bilgilendirmelerine katılacak ve açıklama ve raporların oluşturulmasında istenen işbirliğini yapacağım. Özel olarak gözlem görev liderliğinden bir yönerge yoksa gözlem görev liderliğinden önce kamuoyuna ya da basına kendi kişisel yorum, gözlem ve çıkarımlarımı açıklamaktan kaçınacağım.

İmza _____

Ad ve Soyad _____

Tarih _____

Teşekkürler

Uluslararası Seçim Gözlem İlkeleri Bildirisi ve Uluslararası Seçim Gözlemcileri Teamülleri, dünya çapında yirmiden fazla devletlerarası ve uluslararası hükümet dışı örgütün yıllar boyu süren çoklu çabalarıyla geliştirilmiştir.

Süreç ilk olarak gayri resmi bir biçimde 2001 yılında Uluslararası İlişkiler Ulusal Demokrasi Enstitüsü (NDI) ve Birleşmiş Milletler Seçim Destek Birimi (UNEAD) tarafından başlatılmış ve ilk toplantısı OAS ve NDI ev sahipliğinde New York'ta BM'de yapılmıştır.

Bu kuruluşun oluşumunda UNEAD, Carter Merkezi ve NDI ortak bir sekreteryaya oluşturmuş ve 2003 yılı Ekim'inde Atlanta Carter Merkezi'nde yapılan toplantı ile resmi aşama başlatılmıştır. Bunu, Eylül 2004'te Avrupa Komisyonu'nun ev sahipliğinde, Brüksel'de yapılan toplantı izlemiştir. Katılımcı örgütler arasında süregelen danışma toplantıları sonucunda uzlaşılan bir belge, onaylanmak üzere örgütlere 2005 yılı Temmuz'unda sunulmaya başlanmıştır.

Sekreteryaya'da UNEAD'tan Carina Perelli ve Sean Dunne, Carter Merkezi'nden David Carroll, David Pottie ve Avery Davis-Roberts, NDI'dan Patrick Merloe ve Linda Patterson yer almaktadır. Sekreteryaya üyeleri, Bay Merloe önderliğinde, seçim gözlemi konusunda çalışan örgütlerin metinlerine dayanarak, taslak olarak belgeleri hazırlamıştır. Süreç boyunca sekreteryaya, katılımcı örgütlerden çok önemli girdi ve yorumlar almıştır.

Süreç, Birleşmiş Milletler, Birleşik Devletler Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), Avrupa Komisyonu, Alman Devleti ve Starr Vakfı ve çok sayıda bireysel destekçinin parasal yardımlarıyla desteklenmiştir.